

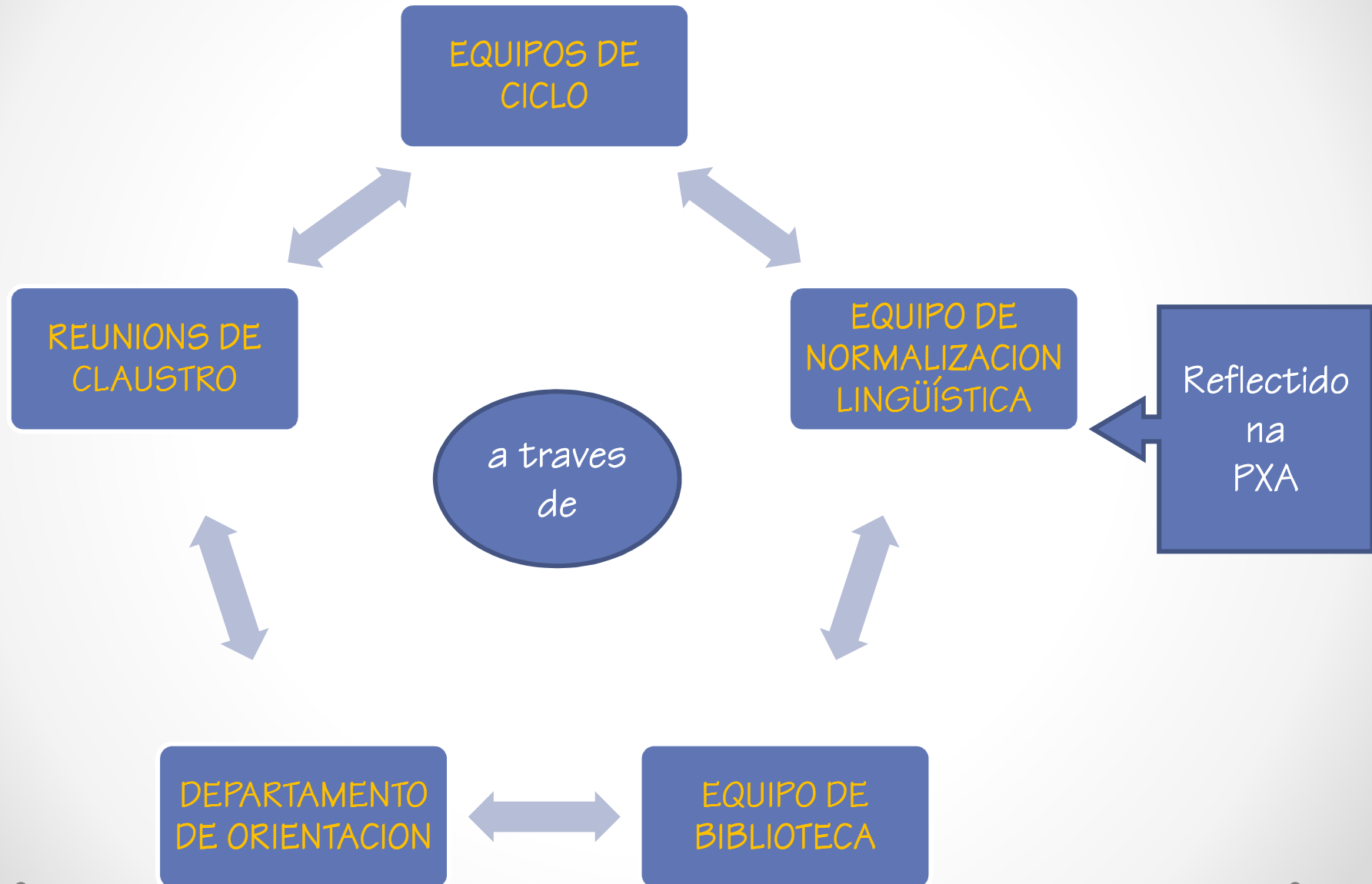
QUEN SOMOS E ONDE ESTAMOS?

CEIP A ESCARDIA

Vilagarcía de Arousa
Pontevedra

INTRODUCCION DO CA/AC NA NO CENTRO

EXPERIENCIA NA AULA DE INFANTIL

Curso 2011-12

4 ANOS

- 25 alumnos/as

Curso 2012-13

5 ANOS

- 23 alumnos/as

Curso 2013-14

3 ANOS

- 25 alumnos/as

PARTICIPACIÓN NO PROGRAMA CA/AC

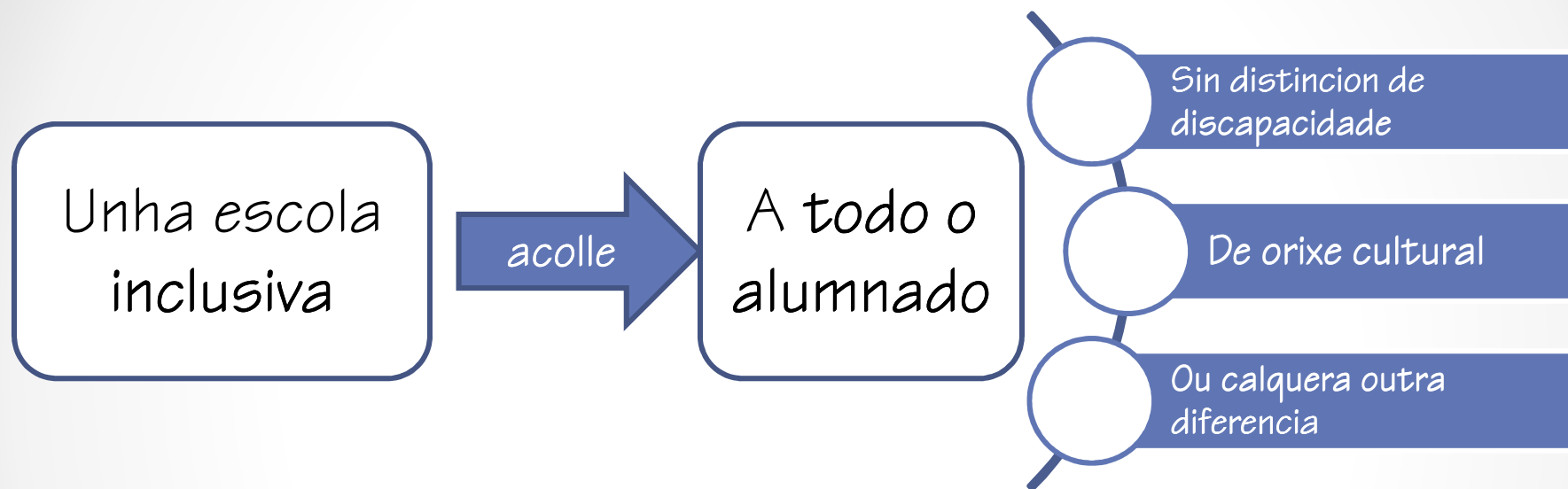
PROGRAMA CA/AC

APRENDIZAXE COOPERATIVA

Proposta da Universidade de Vic

Adaptacion de Adriana Torres e Victoria Seijas

XUSTIFICACION DA APRENDIZAXE COOPERATIVA

A estruturación da aprendizaxe de forma cooperativa favorece esta inclusión

PROGRAMA CAIAC

Ámbitos de intervención

A

ÁMBITO A: actuaciones encamiñadas a **cohesionar** o grupo clase.

B

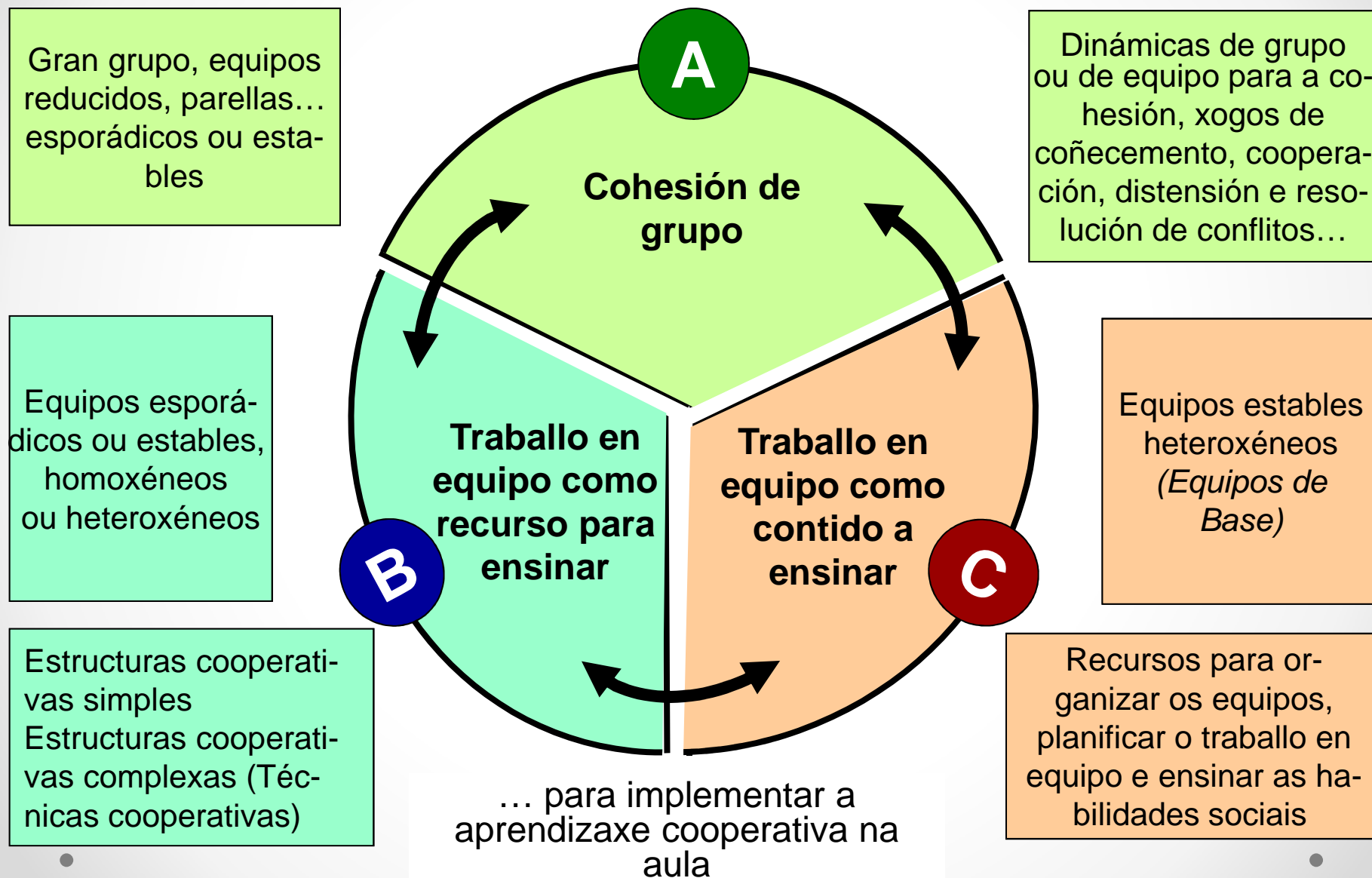
ÁMBITO B: actuaciones encamiñadas a utilizar o **traballo en equipo** para ensinar e aprender. **Traballo en equipo como recurso.**

C

ÁMBITO C: actuaciones encamiñadas a ensinar a **traballar en equipo**. **Traballo en equipo como contido.**

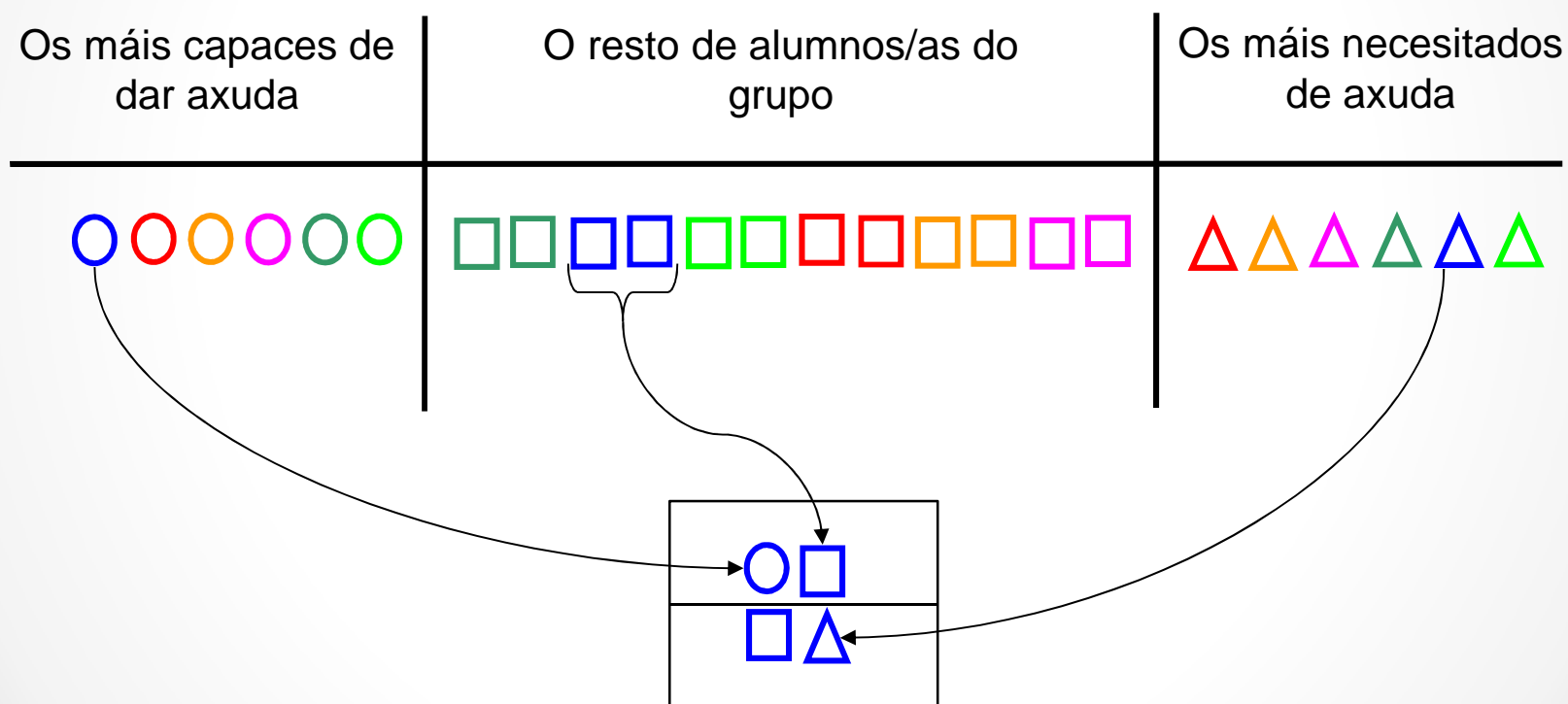
A IMPLEMENTACION DA APRENDIZAXE COOPERATIVA

Ámbitos de intervención...

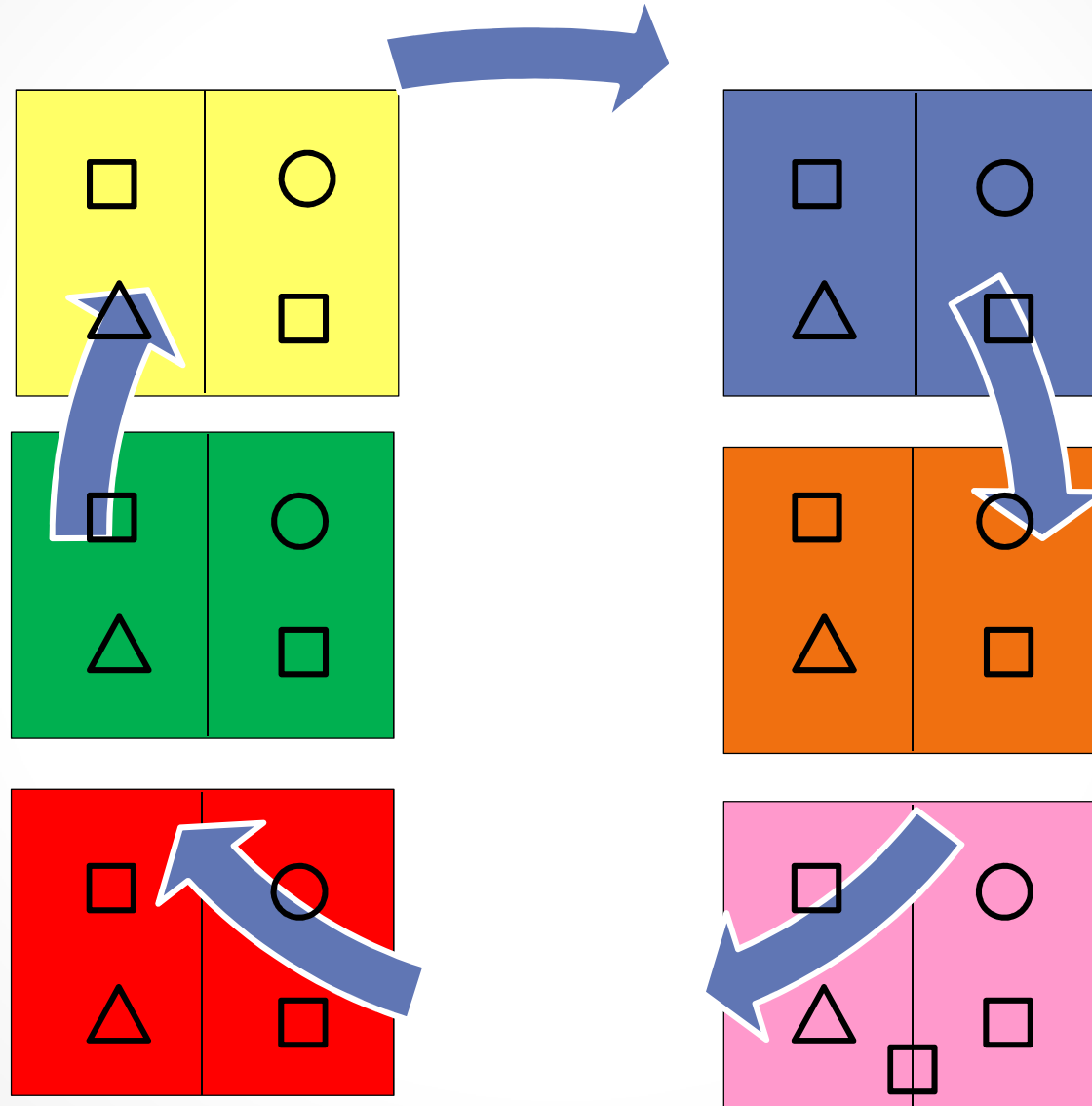
UNHA CUESTION PREVIA: A FORMACION DOS EQUIPOS

Para formar aos equipos de maneira heteroxénea distribuimos aos nenos/as en tres subgrupos:

* Esquema recollido do Programa CA/AC (Universidade de Vic).

FORMACION DOS EQUIPOS-Infantil

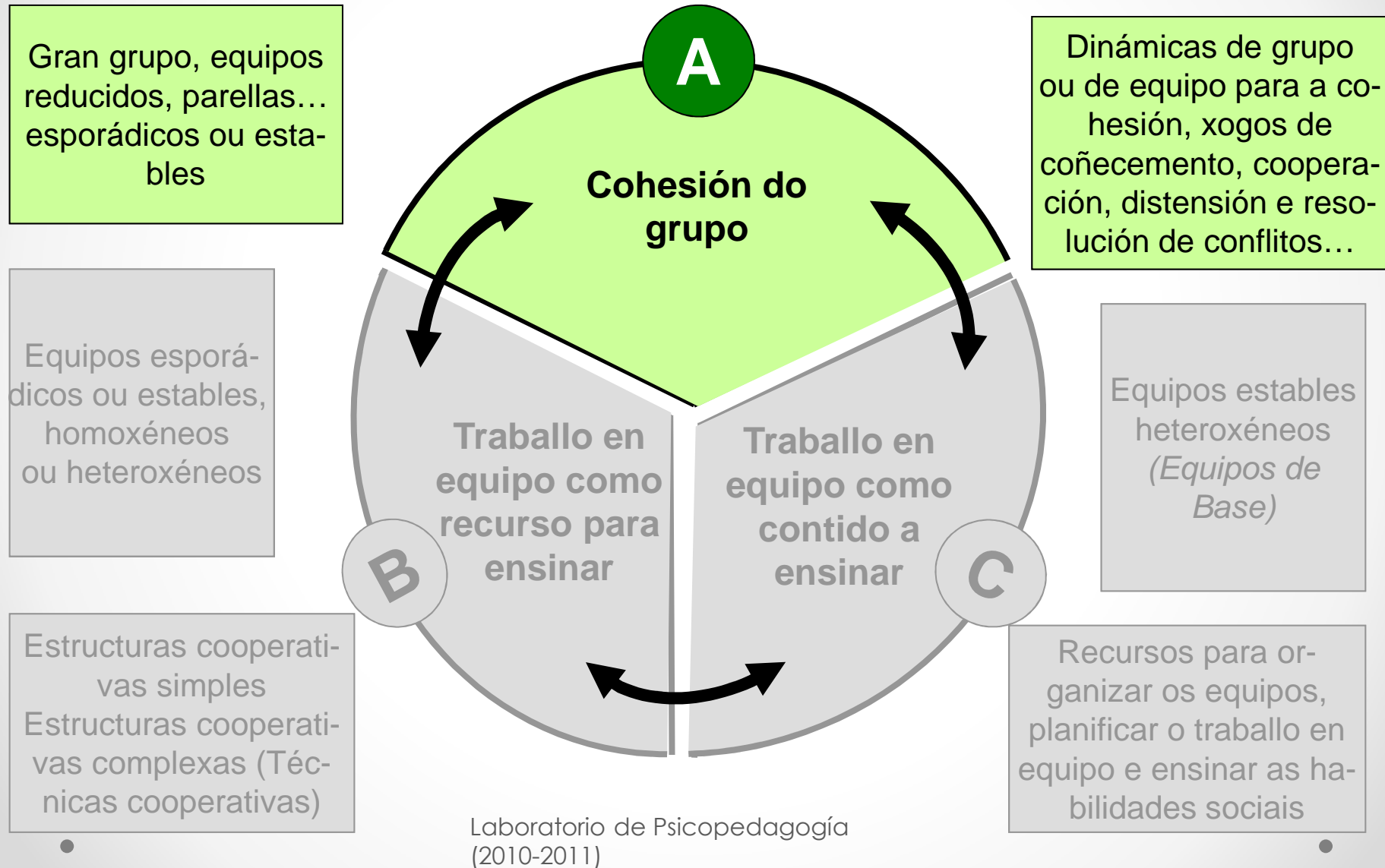

FORMACION DOS EQUIPOS

Crterios de formacion (recollidos no PFAC)

Ámbito de intervención A: Cohesión do grupo

RAZONS DA COHESION DE GRUPO

COHESIÓN DE GRUPO

condición necesaria

para ESTRUCTURAR AS ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE COOPERATIVA

preparar ao grupo para

- crear un clima favorable á cooperación, á **solidaridade**,
- incrementar, pouco a pouco, a conciencia de pertenza a un grupo,
- trátase de programar **actividades** que faciliten e contribúan a crear unha pequena **COMUNIDADE DE APRENDIZAXE**.

Dinámicas de Grupo

conxunto de elementos que provocan un determinado efecto en quenes participan nelas

para fomentar

- a participación, o debate,
- o coñecemento mutuo, a interrelación, a distensión dentro do grupo
- facilitar a participación dos alumnos correntes no proceso de inclusión dalgún compañeiro
- mostrar a importancia do traballo en equipo
- sensibilizar ao alumnado para traballar cooperativamente

COHESION DE GRUPO

Para que?

- **FOMENTAR A PARTICIPACIÓN**, o debate e o consenso na toma de decisións: grupo nominal, as dúas columnas, a bóla de neve...
- **FAVORECER A INTERRELACIÓN, O COÑECEMENTO MUTUO** e a distensión dentro do grupo: a pelota, a telaraña, a maleta, a entrevista, as páxinas amarelas...
- **FACILITAR A PARTICIPACIÓN DOS ALUMNOS/AS “CORRENTES” NO PROCESO DE INCLUSIÓN DE ALGÚN COMPAÑEIRO/A** e potenciar o coñecemento mutuo: rede de apoios...
- **MOSTRAR A IMPORTANCIA E A EFICACIA DO TRABALLO EN EQUIPO**: a terra azul, o xogo da nasa, o equipo de Manuel...
- **PREPARAR E SENSIBILIZAR AO ALUMNADO PARA TRABALLAR DE FORMA COOPERATIVA**: mundo de cores, cooperamos cando,...

COHESION DE GRUPO

En que momentos?

Na Assembleia

Saúdo inicial,
despedida.

En que
momentos?

Nas celebrações
grupais (festas,
cumpreanos...)

Horas de titoría

ÁMBITO A: COHESION DE GRUPO

EXPERIENCIAS DE
AULA

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

A PARTIR DO
PROXECTO “O
CARTEIRO”
(Principio de curso)

Implantouse
na aula

“O BUZÓN”

Actividade ao longo do
curso na que os nenos/as
poden enviar aos seus
compañeiros/as cartas na
que os saúdan, expresan
os seus sentimentos, etc.

Logo de implantala na
aula, trasladámola ás
familias.

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O BUZON "

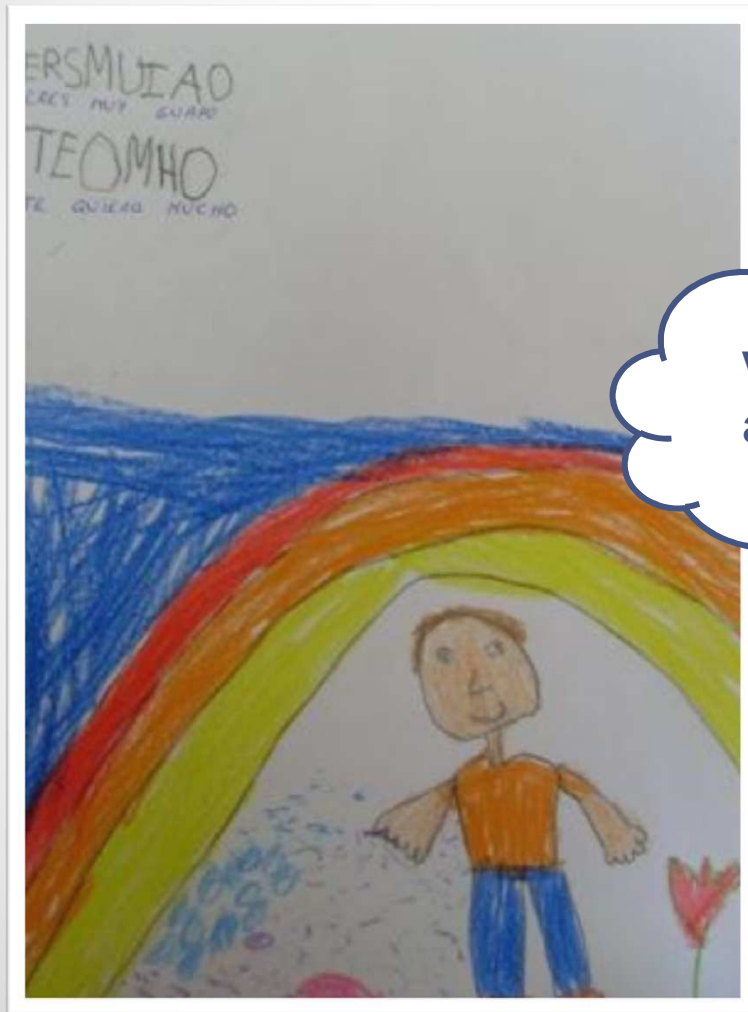
Expresamos
sentimientos,
facemos
descripciones...

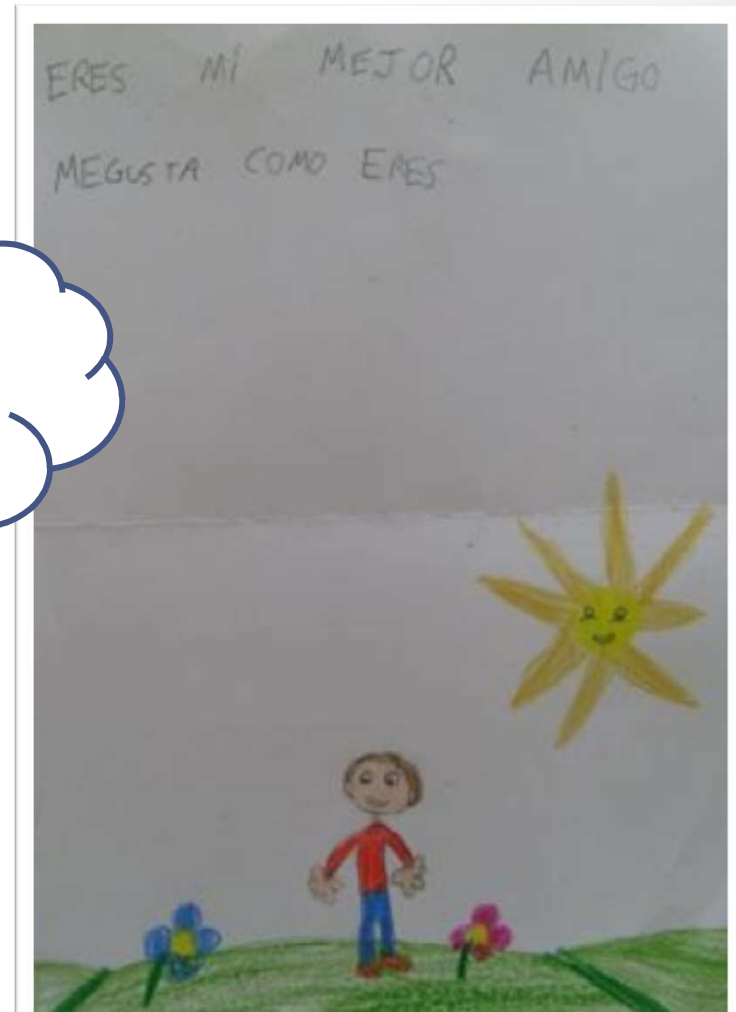
TE P
TE QUIERO

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O BUZON "

Valoramos
ao outro...

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O BUZON "

Escribimos o
nome do
destinatario e o do
remitente...

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O BUZON "

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O BUZON "

Invitamos ás Familias a colaborar con nós, axudando aos nenos/as na casa e animándoos a enviar cartas.

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O BUZÓN "

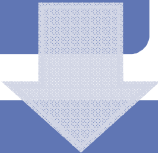

O Carteiro ("maquinista"), cada día, recolle as cartas no buzón amarelo que está na clase e as mete no buzón de cada neno/a.

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

" O PROTAGONISTA DA SEMANA " (A MALETA)

O venres, o neno/a que será Protagonista leva a **Maleta** xunto co **Libro do Protagonista** que ten que completar (sobre a historia persoal, gustos, aficións, etc.)

O luns faise a **presentación do Libro do Protagonista**, dos seus obxectos elixidos.

Ao longo da semana cada neno/a da clase fai un **debuxo do neno/a Protagonista** e lle "escribe" unha mensaxe positiva.

Ao final da semana acordamos **unha visita por parte das Familias** onde completamos a información sobre a súa historia persoal e nos contan un conto elixido por eles.

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO " O PROTAGONISTA SA SEMANA "

Exposición do
LIBRO do
PROTAGONISTA

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

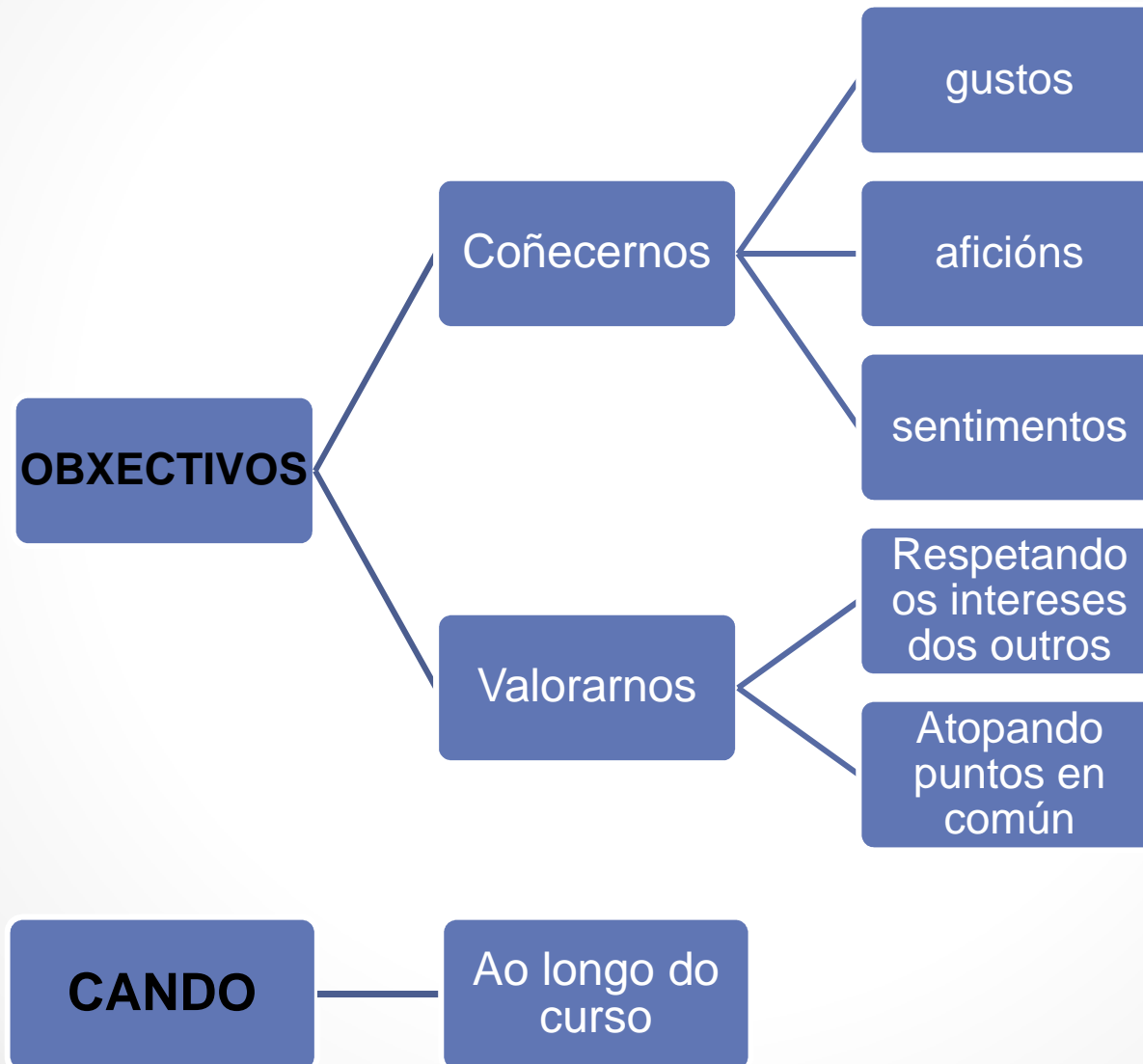
" O PROTAGONISTA SA SEMANA "

Visita da Familia: exposición da súa historia persoal e contacontos.

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

"A ENTREVISTA"

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

"A ENTREVISTA"

NOME:	
COMIDA 	
XOGO 	
CONTO 	
ENTREVISTADOR:	

Modelo de entrevista
sobre "Os meus
gustos"

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

"A ENTREVISTA"

NOME:	
OLLOS 	
CABELO 	
PEL 	
ENTREVISTADOR:	

Modelo de entrevista
sobre "As
características físicas"

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

"A ENTREVISTA"

ENTREVISTA
"OS MEUS GUSTOS"

NOME: OSCAR

COMIDA 	TOTILLA TORTILLA
XOGO 	BATMAN
CONTO 	DO 3 CEDITO LOS TRES KARDITOS

ENTREVISTADOR: CLAUDIA

ENTREVISTA
"OS MEUS GUSTOS"

NOME: FRA IV

COMIDA 	PISA PIZZA
XOGO 	POQUEMON
CONTO 	PITUFO CABALLERO

ENTREVISTADOR: LUCIA

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

"AS PÁXINAS AMARELAS"

Cada neno/a ofrece algo que poida ensinar ou unha habilidade que queira mostrar aos seus compañeiros/as.

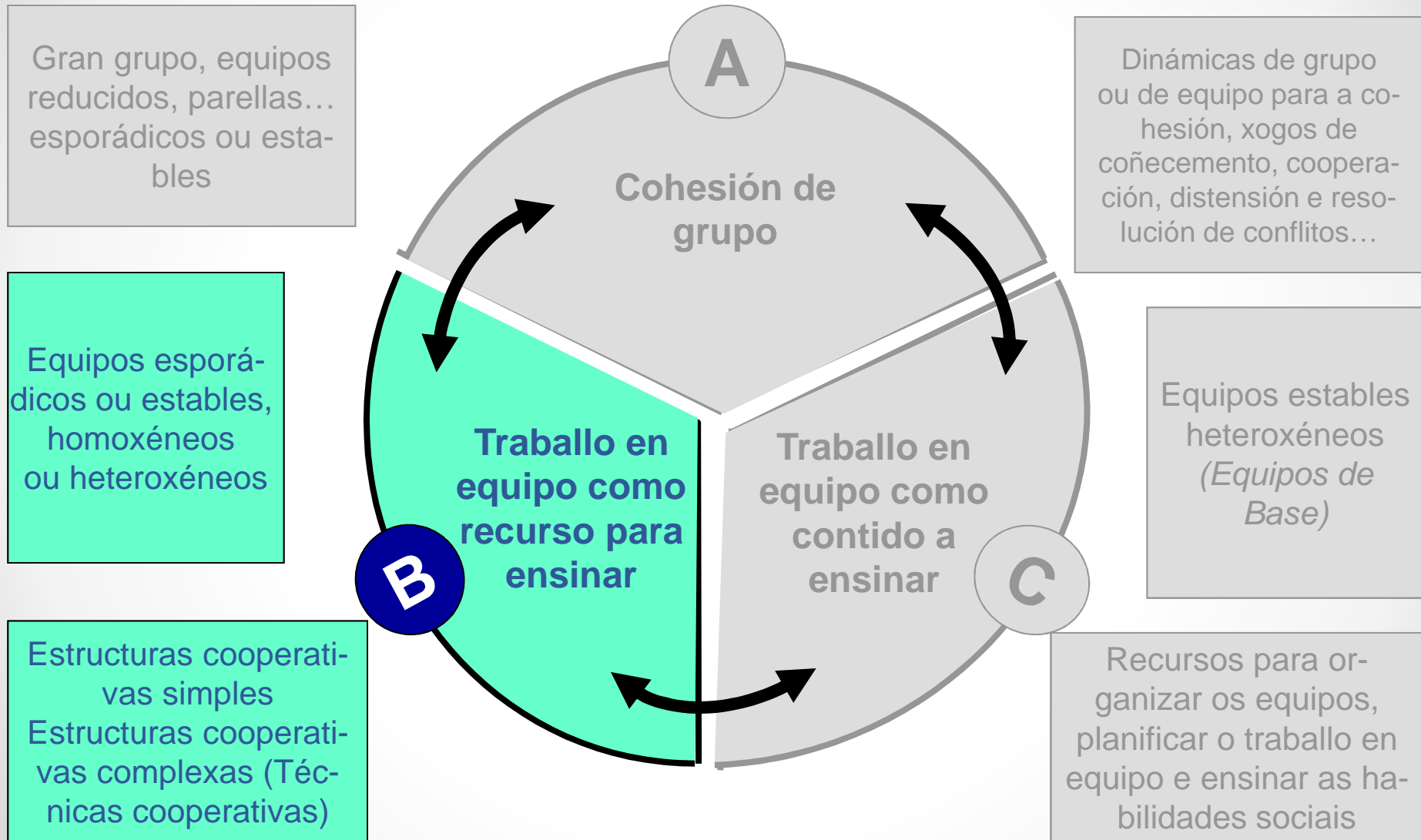
Gardamos todas as páxinas e, de vez en cando, chamamos a algún neno/a para que nos faga a súa demostración.

DINÁMICAS DE COHESION DE GRUPO

"AS PÁXINAS AMARELAS"

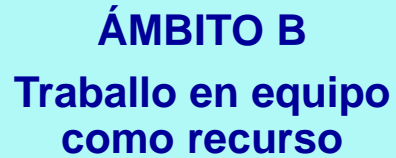

Ámbito de intervención B: O traballo en equipo como recurso

ÁMBITO DE INTERVENCIÓN B: O traballo en equipo como recurso

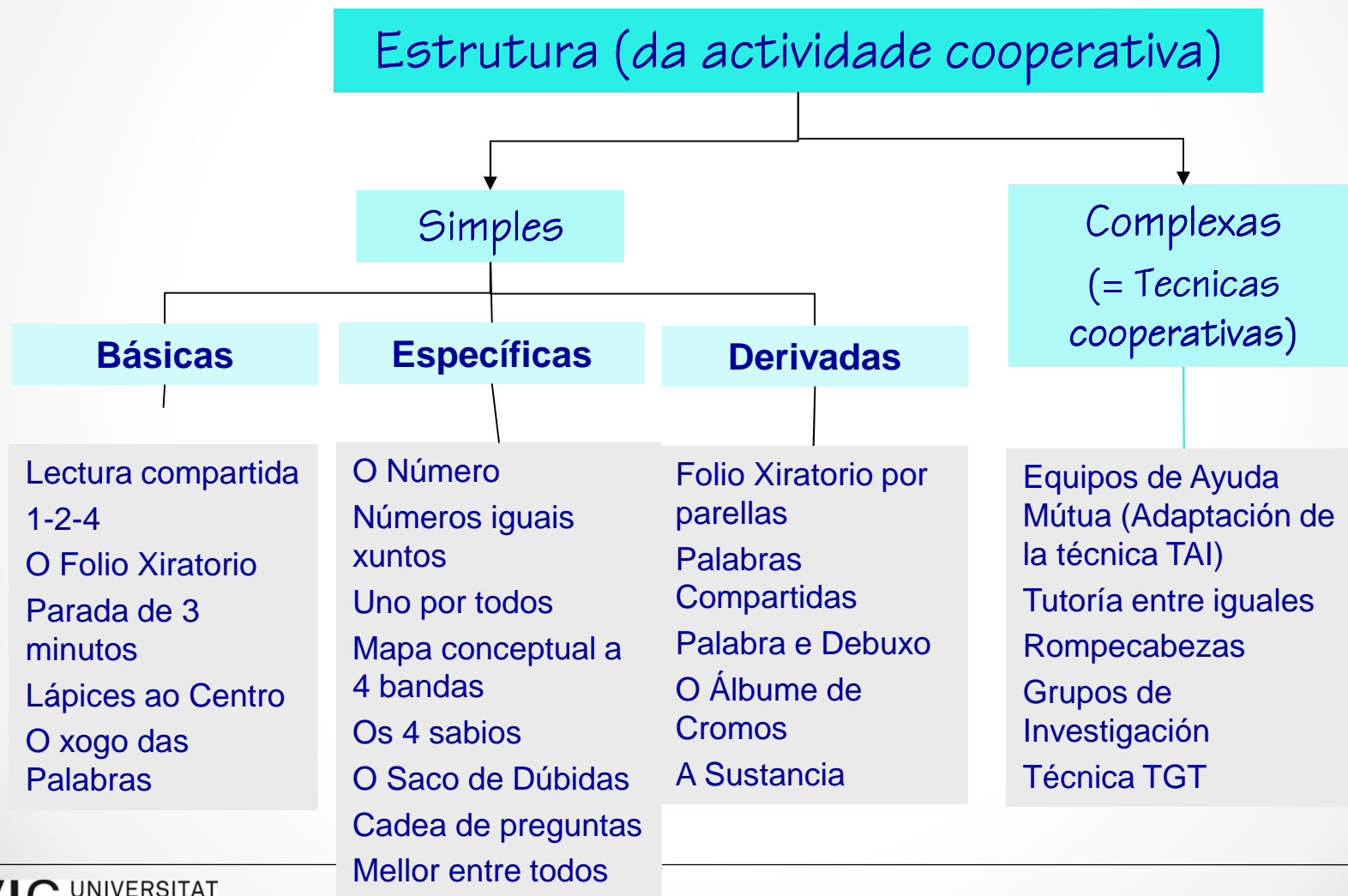
ÁMBITO B Traballo en equipo como recurso

- Cando o grupo de clase está mínimamente cohesionado e máis disposto a traballar en equipo axudándose uns aos outros, trátase de:
- Ir utilizando, dunha forma cada vez máis xeneralizada, estruturas cooperativas (simples e complexas):
 - *para aprender xuntos*
 - *e para axudarse a aprender, cada vez máis*

Àmbito B: O traballo en equipo como recurso

Algunhas estruturas cooperativas

ÁMBITO B: O TRABAJO EN EQUIPO COMO RECURSO

EXPERIENCIAS DE
AULA

PROXECTOS "O CORPO" e "VIAXE POLO ESPAZO"

Técnica cooperativa "GRUPOS DE INVESTIGACION"

FASES

- Elección e distribución de subtemas
- Planificamos o traballo: búsqueda de información...
- Desenvolvemento do proxecto
- Presentación do traballo
- Avaliación

PROXECTOS "O CORPO" e "VIAXE POLO ESPAZO"

ANTES DA U.D./PROXECTO

- **A maleta**

AO INICIO DA U.D./PROXECTO

- **Folio xiratorio.** *Que sabemos sobre o noso corpo?*
- **1-2-4.** *Que queremos saber?*
- **Torbellino de ideas.** *Onde buscamos a información?*

DURANTE A U.D./PROXECTO

- **Folio xiratorio.**
- **1-2-4.**
- **Palabras compartidas**

AO FINAL DA U.D./PROXECTO

- **Lápices ao centro.**

Antes da
U.D./
Proxecto

PROXECTOS: "CORPO" E "VIAXE POLO ESPACIO" *Aportación de recursos "A Maleta"*

Cada día, os membros dun equipo traen materiais relacionados co proxecto e nolos presentan: que é o que traen, de que trata, etc.

"FOLIO XIRATORIO"

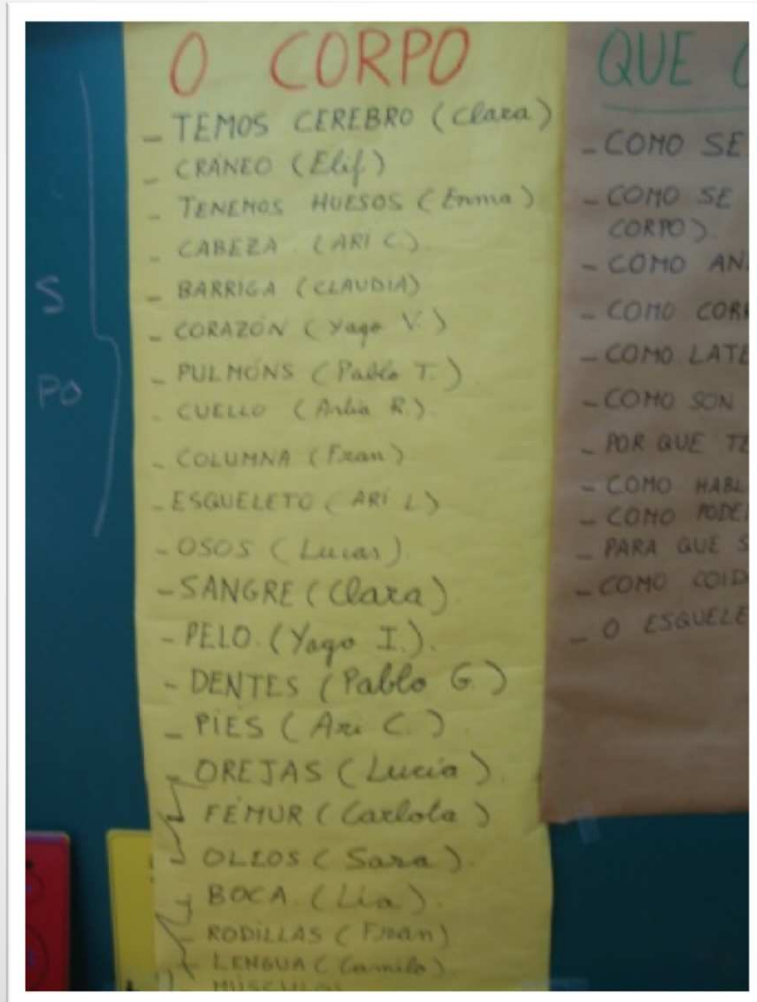
Antes da
U.D./
Proxecto

ANTES da
U.D. para

Comprobar as
ideas previas sobre
o tema.

Antes da
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "Folio Xiratorio"

QUE SABEMOS?

Ideas previas sobre o tema.

En equipos, cada neno/a foi anotando coa estrutura do folio xiratorio o que sabía sobre o corpo. Ao rematar, o portavoz foi "lendo" ás veces con axuda, o que escribiu cada compañeiro/a.

Foron anotándose as ideas de todos nun papel continuo.

Antes da
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO"

"1-2-4"

QUE QUEREMOS SABER

- COMO SE ALIMENTA O CORPO.
- COMO SE ACUESTA (DESCANSA) O CORPO).
- COMO ANDAMOS.
- COMO CORRE A SANGUE.
- COMO LATE O CORAZÓN. COMO FUNCIONA.
- COMO SON OS OSOS.
- POR QUE TENEMOS CECEBRO.
- COMO HABLAMOS.
- COMO PODEMOS SILVAR.
- PARA QUE SIRVE A COMIDA.
- COMO COIDAMOS O CORPO
- O ESQUELETE.

OND
INF
- NOS
- EN
NA T

QUE QUEREMOS SABER?

Cada membro do equipo anota no recadro da columna 1; xuntamos as parellas e logo de poñernos de acordo escribimos na columna 2; xa o equipo ao completo, pon en común as ideas das súas parellas e finaliza escribindo na columna 4 as ideas, cousas que lle interesa ao equipo saber.

"FOLIO XIRATORIO"

Ao inicio
da U.D./
Proxecto

Ao INICIO da
U.D. para

Comprobar a
comprensión de
palabras, facer unha
lista de palabras, o que
sabemos dun tema,
escribir un conto...

Durante a
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "Folio Xiratorio"

Por turnos, cada membro aporta unha letra á palabra.
Se algún compañeiro/a necesita axuda, os demais, logo de
tentalo, lle axudan.

Durante a
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "1-2-4/ LAPIS AO CENTRO"

Cada membro aporta un título; logo cada parella e por último o equipo (estructura 1-2-4). Por último o escribimos entre todos coa estrutura do “folio xiratorio”.

Durante a
U.D./
Proyecto

PROYECTO "O CORPO"

"Plantilla 1-2-4"

1	2	4
-	-	-

Durante a
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "LAPIS AO CENTRO"

Escribimos o título que acordamos do cadro.

Durante a
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "Folio Xiratorio"

Coa estrutura de "folio xiratorio" formamos o puzle do
cadro.

Durante a
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "PALABRAS COMPARTIDAS"

Adaptación a partir das estruturas do **"folio xiratorio"** e **"o xogo das palabras"**

Cada neno/a escribiu o nome dun dedo, ensinoullo aos demais membros do equipo e estos o completaron, correxiron...

Ao final
da U.D./
Proxecto

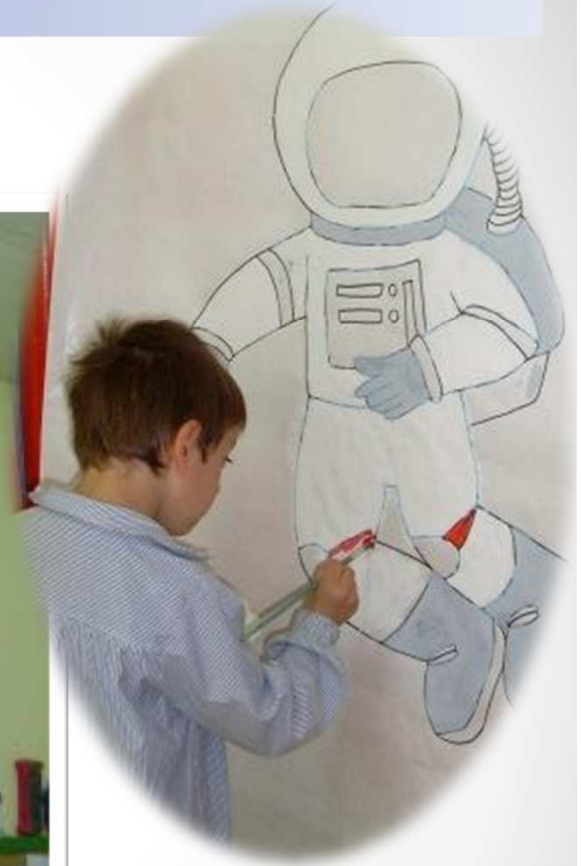
PROXECTO "O CORPO"

"Lapis ao centro" (parellas)

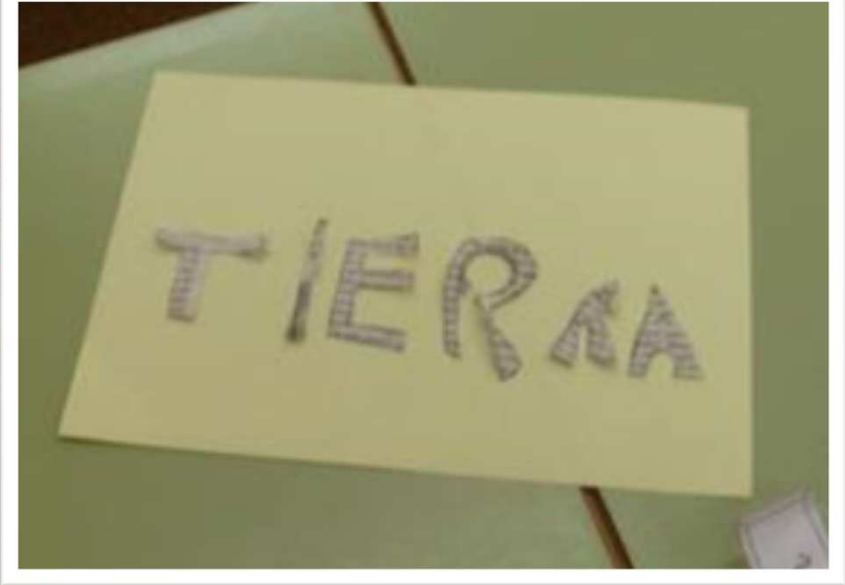
Bingo "partes do corpo". Lectura de palabras

PROXECTO "VIAJE POLO ESPAZO"

Durante a
U.D./
Proxecto

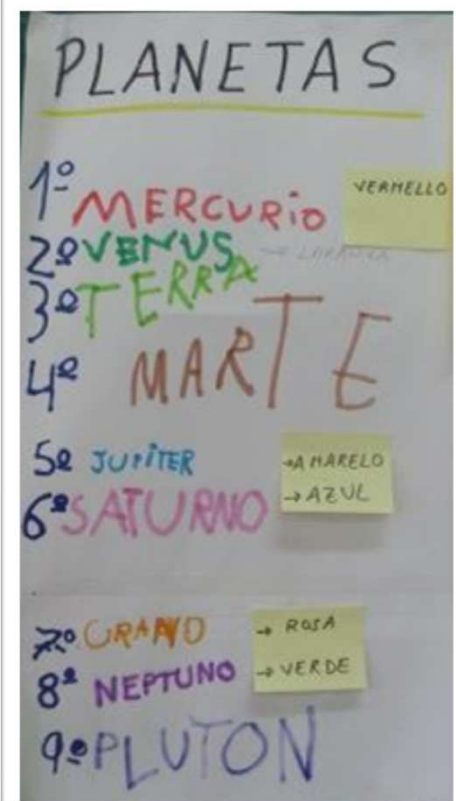
PROXECTO "VIAXE POLO ESPAZO" "FOLIO XIRATORIO"

Cada equipo escribiu o nome do planeta que lle tocaba para máis tarde recortalo en papel de xornal.

Durante a
U.D./
Proxecto

PROXECTO "VIAXE POLO ESPAZO" "FOLIO XIRATORIO"

Unha vez sorteado o planeta a traballar, cada equipo escribe o nome. Logo, o secretario o escribe no taboleiro.

Durante
U.D./
Proxecto

PROXECTO "VIAXE AO ESPAZO" "LECTURA COMPARTIDA"

Nos equipos lemos o taboleiro onde se atopan ordeados os planetas. En gran grupo os representamos no chan. Cada equipo tiña que saber en que lugar se atopaba o seu planeta. O secretario era o encargado de debuxar a súa órbita.

Durante
U.D./
Proxecto

PROXECTO "VIAXE AO ESPAZO" "FOLIO XIRATORIO"

Logo de facer os planetas con papel maché había que porlle cor. Buscamos nos libros as cores de cada planeta e cada equipo, utilizando o folio xiratorio foi buscando a cor máis apropiada.

Durante
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "FOLIO XIRATORIO"

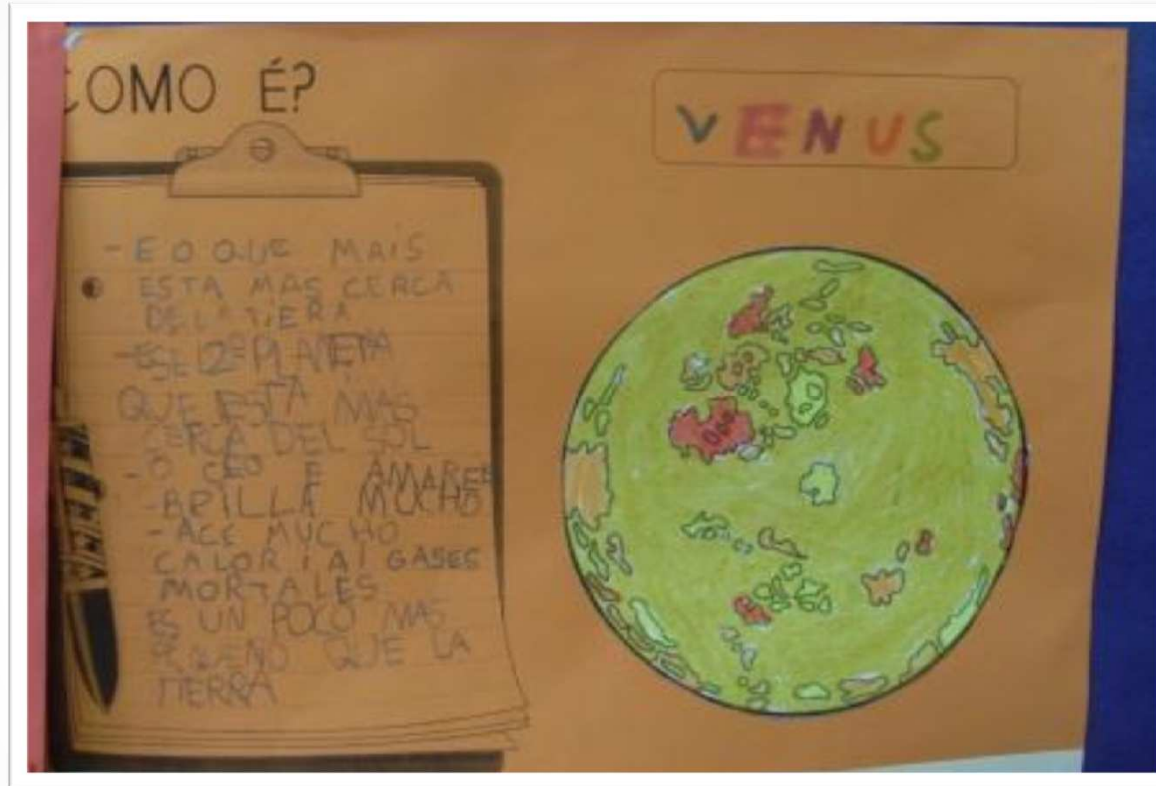

Observamos as constelacións, visitounos un experto no tema, o pai de Leire.

As representamos no espazo e trazamos o seu debuxo.

Durante
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "FOLIO XIRATORIO"

Os equipos investigaron sobre un planeta e recolleron os datos nunha ficha técnica do mesmo utilizando a estrutura de folio xiratorio. Previamente se realizara unha lectura compartida.

Ao final
da
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "1-2-4"

A partir da información coñecida inventamos adiviñas e llas presentamos a outros equipos.

Ao final
da
U.D./
Proxecto

PROXECTO "O CORPO" "LECTURA COMPARTIDA"

Cada equipo expuso a investigación sobre o seu planeta.

O COMEZO COS DE 3 ANOS

PUZLE XIRATORIO

3 anos (Curso 2013-14)

FOLIO XIRATORIO

3 anos (Curso 2013-14)

FOLIO XIRATORIO POR PARELLAS

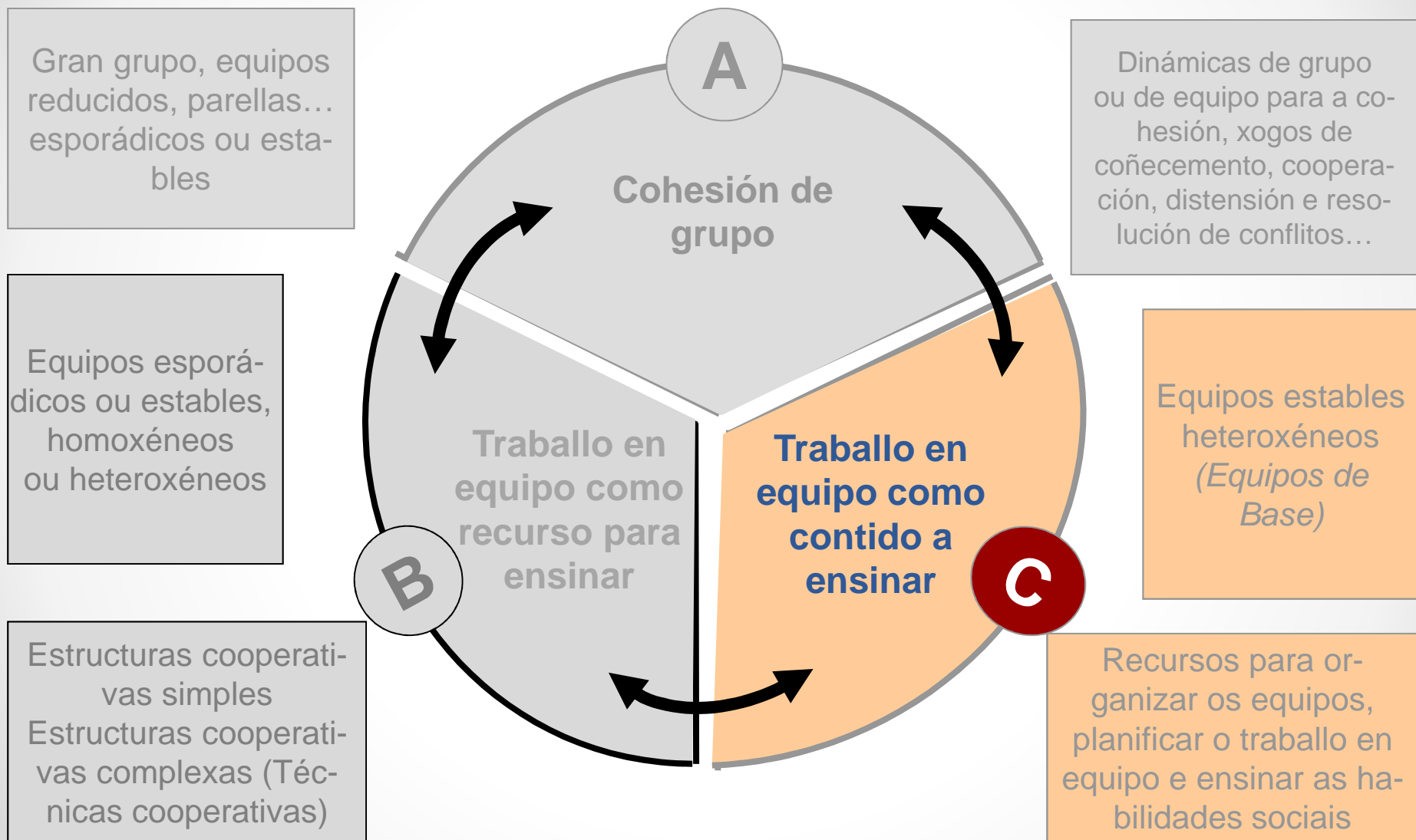
Abotoamos os abrigos- 3 anos

"PINTURAS" AO CENTRO (lapis ao centro)
3 anos (Curso 2013-14)

Ámbito de intervención C: O traballo en equipo como recurso

Ámbito de intervención C: O traballo en equipo como contido

- Cando se constata que traballar en equipo é máis difícil do que parecía e que os alumnos non saben traballar en equipo, trátase de:
- Ir ensinando aos alumnos a traballar en equipo para:
 - *Superar os problemas que van xurdindo (autorregular o funcionamento do seu equipo)*
 - *Organizarse cada vez mellor como equipo*

Ámbito de intervención C: O traballo en equipo como contido

Recursos para ensinar a traballar en equipo:

OS PLANS DE EQUIPO:

A través deles –planificando o que queiran conseguir como equipo nun período de tempo determinado, e revisándoo periódicamente- os equipos vanse autorregulando, funcionan cada vez mellor como equipo e os seus membros, polo tanto, van aprendendo a traballar en equipo.

O CADERNO DO EQUIPO:

Nel os equipos fan constar as súas “señas de identidade” e o seu “historial” como equipo (nome, compoñentes, normas, cargos e funcións, *Plans de Equipo*, revisións periódicas...

O PLAN DE EQUIPO: modelos elaborados no GT

1º MODELO PLAN DE EQUIPO E SEGUIMENTO

PLAN DE EQUIPO

PERIODO: _____

ÁREA: *COM. INF. INF.* ESTRUCTURA: *FOUNDO - KIKATORIO* DATA: _____

NOMES	CARGOS	OBJECTIVOS		
		PARTICIPA NA ACTIVIDADE	RESPECTA OS TURNOS	AXUDA AOS DEMAIS
<i>CLAUDIA</i>	<i>COORDINADORA</i>			
<i>ARIADNA C.</i>	<i>ENCARGADA</i>			
	<i>SECRETARIA</i>			
<i>OSCAR</i>	<i>POTABOS</i>			

QUE FIXEMOS BEN? _____

QUE TEMOS QUE MELLORAR? *OS TURNOS DE PALABRA*

MODELO PLAN DE EQUIPO-5 ANOS

PLAN DE EQUIPO

PERIODO: 20 DE MARÇO - FIM DE JUNHO

EUOBDO - Ec. NUNO DE VEGOS

CARGO QUE EXERCE CADA MEMBRO

CARGO	NOME
COORDINADOR 	PABLO T
ENCARGADO DE MATERIAL 	CLARA
PORTAVOZ 	YAGO V.
SECRETARIO 	CLAUDIA

OBJECTIVOS DO EQUIPO

- PARTICIPAR NA ACTIVIDADE
- AJUDAR AOS DEMAIS
- RESPETAR OS TURNOS

COMPROMISSOS PERSOAIS

COMPROMISSO PERSOAL	NOME
ABLAR UN POSO YAGO	PABLO T
SEMEAR NA JARDIM - CLARA	CLARA
EAATO ESTAR ATENTO YAGO V.	YAGO V.

MODELO SEGUIMENTO PLAN DE EQUIPO-5 ANOS

SEGUIMENTO do Plan de Equipo

Data 22-5-17 / Biblioteca Escola Superior de Engenharia de Lisboa

NOMES	OBXECTIVOS DO EQUIPO				COMPROMISOS PERSOAIS		CARGOS		
	PARTICIPA NA ACTIVIDADE		AXUDA AOS DEMAIS		RESPECTA OS TURNOS				
	😊	😞	😊	😞	😊	😞	😊	😞	
FRAN	X		X		X		COORDINADOR	X	
ARIC.	X		X		X		ENCARGADO DE MATERIAL	X	
ANTON	X		X		X		PORTAVIDZ	X	
Coelata	X		X		X		SECRETARIO	X	
QUE TEMOS QUE MELLORAR? <i>falar mais baixo</i>									

O CADERNO DO EQUIPO: elementos

1. Nome do equipo

2. Membros do equipo

3. Cargos e funcións

4. Normas de funcionamento

5. "Plans do Equipo"

6. Revisións periódicas do Equipo
(seguimentos)

PLAN DE EQUIPO: PORTADA

Cada equipo
decide o seu nome
e elabora unha
portada

ESTABLECEMOS OS CARGOS DOS EQUIPOS

Infantil

CARGO	FUNCIÓNS E RESPONSABILIDADES
Coordinador/a	Modera as actividades: controla que se sigan os pasos da estrutura utilizada, controla o ton de voz e asigna cargos cando falta algún membro.
Secretario/a	Escribe, toma nota das decisións do grupo.
Portavoz	Transmite as ideas do equipo (posta en común).
Responsable do material	Encárgase do material, de repartilo, supervisar o seu coidado e gardalo.

CADERNO DE EQUIPO

No caderno (carpeta),
cada equipo vai gardando
os seus plans de equipo.

BIBLIOGRAFÍA

- DURÁN, D. (Coord.), TURRÓ, J. y VILA, J. (2003): *Tutoría entre iguales. Un método de aprendizaje cooperativo para la diversidad. De la tutoría a la práctica*. Barcelona: ICE de la UAB.
- FABRA, M. L. (1992): *Técnicas de grupo para la cooperación*. Barcelona: CEAC.
- HERNÁNDEZ, F. y VENTURA, M. (1992): *La organización del currículum por proyectos de trabajo*. Barcelona: Graò/ICE.
- JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. y HOLUBEC, E. J. (1999): *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Buenos Aires: Paidós.
- PUJOLÀS, P. (2004): *Aprender juntos alumnos diferentes. Los equipos de aprendizaje cooperativo en el aula*. Barcelona: Eumo-Octaedro.
- PUJOLÀS, P. (2008): *Nueve ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Graò.

CONTACTO

ADRIANA TORRES REY

hadrirei@edu.xunta.es

GRACIAS
POLA VOSA
ATENCIÓN